

Dama y kabayero, ladies and gentlemen, dames en heren,

Dit het is stadhuis van Dordrecht. Op de zuil aan de linkerkant ziet u een zwart vlekje. En dat vlekje is een van de meest bescheiden en tegelijkertijd meest indrukwekkende oorlogsmonumenten die ik ken. Ik laat het u zien, zoals mijn moeder het mij liet zien.

Dit is het. Een davidster en de tekst: je moet het je kinderen vertellen. Het mag nooit vergeten worden. Hier betreft het de shoa, maar het geldt evengoed voor bijvoorbeeld de slavernij. De verhalen van de verschrikking moeten verteld worden want deze geschiedenis mag zich nooit herhalen!

Dit hele kleine monumentje raakt daarom precies de kern: je moet het je kinderen vertellen! We hebben woorden nodig om te denken en we hebben denken nodig om rationeel te handelen. Je moet dus vertellen, verwoorden om iets onmogelijk of juist mogelijk te maken.

Ik ga het vandaag met u hebben over de noodzaak van het vertellen van een verhaal. En het verhaal van vanmiddag gaat over ons Koninkrijk. Meer precies: over de toekomst van ons Koninkrijk.

Wat een eer dat ik voor u mag spreken op het afscheid van professor Bakker en het tienjarig jubileum van de Colleges financieel toezicht.

Mijn naam is Jeroen Recourt. Ik was rechter in het gemeenschappelijk Hof van Justitie met als standplaats Aruba. Daarna ben ik 7 jaar lid geweest van de Tweede Kamer en in die hoedanigheid voorzitter van de Vaste Kamercommissie voor Koninkrijksrelaties. Tot maart. Toen was de kiezer aan het woord.

Ik vervang Herman Tjeenk Willink en dat is een zware taak. Zijn diepe wijsheid moet u vandaag missen. Hij heeft het allemaal nodig om een nieuw kabinet te smeden en van een gemeenschappelijk verhaal te voorzien. Ik heb hem nog wel even gesproken. U krijgt allen de hartelijke groeten van hem.

Binnen ons Koninkrijk zijn we heel goed in het praten over staatkundige verhoudingen, het democratisch deficiet, de geschillenregeling. Over de vorm dus, de structuur, de regels. We zijn daar heel goed in, maar we komen er geen steek verder mee. Ik zou heel graag wel verder komen met het Koninkrijk en ik heb nagedacht over hoe dat zou kunnen. Ik heb de ambitie om u het komende half uur te motiveren en te inspireren om na te denken over de toekomst van ons Koninkrijk. Die toekomst moeten we met zijn allen maken. In de afgelopen jaren kwam ik tot de onthutsende conclusie dat weliswaar veel over structuren praten maar dat er geen gemeenschappelijk verhaal voor de toekomst van het Koninkrijk achter ligt. Er is geen visie over waar het Koninkrijk over 20 jaar moet staan. Geen verhaal over wat ons in de toekomst zou moeten samenbinden. Geen verhaal over wat we onze kinderen toewensen. Er zijn geen gezaghebbende personen in de verschillende landen die samen zijn gaan zitten en ons bij de hand hebben genomen en zeggen: daar moet het heen. Een narratief ontbreekt. Alleen Aruba heeft een poging gedaan. De simpele waarheid is dat we het ons niet kunnen permitteren om geen gezamenlijk verhaal te hebben. Want als je al geen gezamenlijk toekomst kunt bedenken, dan kun je hem ook niet realiseren. Dan is ons Koninkrijk niet meer dan een sterfhuisconstructie.

In mijn verhaal vandaag zal ik eerst verder ingaan op het belang van een verhaal. Op de noodzaak van het omkeren van de onderstroom. Daarna zal ik zelf een poging wagen het verhaal van ons Koninkrijk te vertellen. Ik ga het dan over de drie regio's hebben en de noodzaak tot zelfbinding. De zegeningen van mediation. Dit alles omdat ik geloof in een goede en welvarende toekomst voor ons Koninkrijk. En zoals het gaat met zaken van geloof: dat wil je delen.

Ik zal u dus vertellen...

Over het IPKO: Interparlementair Koninkrijksoverleg. U kent het wellicht nog onder naam POK. Parlementen van de vier landen bijeen, en altijd ruzie. Een gelegenheid om elkaar eens goed de waarheid te vertellen. Bij mijn eerste IPKO haalden we de eindstreep niet. De ruziemakers blij; de meerderheid teleurgesteld. Dat moest dus anders, vonden we. Ik heb veel gebeld met de statenvoorzitters en samen hebben we vooraf bedacht hoe we het anders gingen doen. Hoe we de scherpslijpers op een andere manier inspraak konden geven.

We hebben het bedacht, we hebben een verhaal gemaakt en daarmee wisten we wat ons te doen stond. Sindsdien is het IPKO een succes. In een Koninkrijk waar conflicten de norm lijken, hebben de parlementen de trend verlegd. Het kan altijd beter maar de cultuur lijkt radicaal omgeslagen van tegenwerken naar samenwerken. Het kan dus!

Denk aan de motie over de geschillenregeling. De regeringen vechten nog maar de parlementen hebben vergaande overeenstemming bereikt en zo het proces ten goede bijgestuurd. En gelukkig, maar niet geheel toevallig, hebben de parlementen de laatste IPKO's gewerkt aan het voorzichtig zoeken naar een gemeenschappelijke toekomstvisie.

Ons Koninkrijk is zeker niet zonder verhalen. Vele gaan over het verleden, maar ook over de toekomst bestaan ze. De mens wil immers begrijpen en verklaren. Maar bij gebrek aan een positief, verbindend en constructief toekomstbeeld, krijgen negatieve verhalen de boventoon. Misschien kent u ze wel: "Nederland is alleen geïnteresseerd in deze eilanden omdat er olie in de grond zit". Een BES-variant: "Nederland komt hier verdienen aan onze belastingcenten". Een Nederlandse variant: "De eilanden willen alleen maar bij Nederland zodat ze zelf geen verantwoordelijkheid hoeven te nemen. Nederland vult uiteindelijk de financiële gaten wel weer." "Het is daar allemaal onbekwaam en onbetrouwbaar." Deze verhalen leiden tot een negatieve onderstroom.

De term 'onderstroom' zal ik toelichten aan de hand van een duik die ik niet snel zal vergeten. Ik duik graag. Op de zuidoostpunt van Aruba zou een onderwatergrot liggen met daarin veel haaien. Dat prikkelde de ambitie en de zucht naar avontuur en met een paar gelijkgestemden gingen we op zoek. De zee was te ruw voor een kantduik dus een boot geregeld. Die boot kon weer niet te dicht bij de kust komen, dus te water, onderwater en zwemmen. Zwemmen, steeds harder maar we kwamen geen klap vooruit. De stroom was te sterk. En voor ik het wist was mijn lucht op en moest ik als een haas naar boven. Olie dom. De moraal dit verhaal is dat je alle goede dingen kunt doen om je doel te bereiken, maar als de onderstroom de verkeerde kant op staat, kom je nergens. Naar intermenselijk verkeer vertaald, zou je kunnen zeggen: De bovenstroom bestaat uit regels, procedures en andere rationele handelingen. De onderstroom is de emotie waarmee je bezig bent. En die emoties gaan niet over dat rationele onderwerp, maar gaan over veel baselere dingen als vertrouwen, eerdere krenkingen, erkenning. Denk maar aan de laatste ruzie met uw echtgenoot of echtgenote. Ik had laatst ruzie met mijn vrouw over de was. Daar zaten kleren in die niet vuil waren, ... volgens mijn vrouw dan.

Jij doet dat altijd en nu ben ik het zat. "Waar gaat dit over?", dacht ik. Ik maak zelf wel uit wat ik in de was gooi. Maar het ging natuurlijk niet echt over de was. Nadat de rust was weergekeerd bleek in ons geval dat mijn vrouw zich genegeerd en daarmee niet gewaardeerd voelde. Het ging in essentie over waarden. Hoe ga je binnen een relatie met elkaar om? De was vormde slechts de aanleiding. Dat is de praktische bovenstroom die fungeert als topje van de ijsberg.

Onder water bevindt zich het grootste deel, de veel basalere en emotionele kant. Dat is de onderstroom. Die onderstroom wordt gevoed door verhalen. Die verhalen beginnen vaak met: "jij doet altijd dit" of wellicht nog vaker: "jij doet nooit dat!" De boven- en de onderstroom vind je binnen een relatie, binnen een organisatie en zelfs binnen een Koninkrijk.

In ons Koninkrijk staat de onderstroom tegen. De emoties zijn heel vaak negatief. Relaties staan onder druk en zijn vaak zo kort dat ze niet de kans krijgen om te groeien. Regels, structuren en procedures zijn dominant en dus komen we maar niet vooruit. De onderstroom staat tegen. Alleen bij het IPKO hebben we dat weten om te draaien.

Regels, structuren en procedures zijn noodzakelijk en behulpzaam, maar alleen als we ze inzetten voor grotere achterliggende waarden en doelen. Van zichzelf zijn ze leeg. Het zijn afgeleiden van waarden. En daarom moeten we een verhaal creëren op waarden-niveau. Als daar overeenstemming over is, dan volgen de regeltjes wel. Een verhaal is ongelooflijk krachtig. Het kan de werkelijkheid overschrijven. Het verhaal dat mijn kinderen van hun tijd in Aruba hebben gemaakt, maakt Aruba mooier dan het paradijs en dat is - sorry - niet helemaal waar. Een verhaal, of zelfs een woord, kan je een nieuwe bril geven op de wereld om je heen. Churchill bedacht in 1945 het woord "ijzeren gordijn" en daarmee werden deze twee woorden voor decennia werkelijkheid. Zo zagen we die grens.

Hoe zou ik het verhaal van ons Koninkrijk vertellen? Ik zal op waarden starten en dan afdalen naar concrete voorstellen. Denkend aan ons Koninkrijk over 20 jaar dan zie ik:

Drie sterke en welvarende regio's die onderling, maar vooral binnen de eigen regio veel meer samenwerken. Ik neem als voorbeeld de ABC-eilanden. Maar wat ik over de Benedenwinden zeg geldt grosso modo ook voor de Bovenwinden.

Naar mijn waarneming delen Curacao, Bonaire en Aruba één taal, één cultuur en één economie. Zij delen één regio, één gedeeld verleden en volgens mij ook één gezamenlijke toekomst. De ABC-eilanden zijn dus 1! De overeenkomsten zijn vele malen groter dan de verschillen. En ik ken de verschillen, ik ken ook de verhalen van Arubanen over Curaçaoënaars. Van Bonaire over Curacao en andersom. Laat ik het zo zeggen: De onderstroom staat nog regelmatig de verkeerde kant op. En dus begint mijn verhaal met de constatering dat de inwoners van Aruba, Bonaire en Curacao meer met elkaar gemeen hebben dan met wie dan ook. Maar als je dan zoveel gemeen hebt en een economie deelt, waarom hef je dan invoerrechten van elkaar, hanteer je onderling internationale tarieven, beperk je vestiging van elkaars onderdanen en is er een haperend en zeer kwetsbaar transportsysteem tussen de eilanden?

Vanuit het uitgangspunt dat de ABC één is, komen ook praktische oplossingen dichterbij. Oplossingen die los staan van autonomie of andere fundamentele onderwerpen. Werk structureel aan het afschaffen van barrières. Organiseer een ferryverbinding waar naast auto's ook containers op kunnen. Zie de gezondheidszorg op de eilanden als één systeem. Enz. Enz. Er zijn op dit gebied overigens concrete voorstellen, maar we krijgen het niet rond omdat de onderstroom tegen staat. En dus blijven we hangen in procedures en regels terwijl ik bijna zeker weet dat iedereen ongeveer gelijke belangen en wensen heeft op deze praktische punten. Edoch, een gezamenlijk gemeenschappelijk verhaal ontbreekt.

En gezien vanuit het verhaal dat de Bovenwinden en de Benedenwinden twee regio's zijn die in eerste instantie hun eigen samenwerking veel beter moeten regelen, zal de BES-constructie niet overleven. Althans niet in de huidige opzet. De toekomst van Bonaire is gekoppeld aan die van Curaçao en Aruba. Die van Saba en Statia aan Sint Maarten. En Nederland heeft met ieder eiland een andere verhouding, passend bij de schaal, de wensen en de mogelijkheden. Een echt gedifferentieerd Koninkrijk dus.

Want voor alle duidelijkheid: ook in Den Haag mist het verhaal over de toekomst. Mist de visie en mist de ambitie. Zelfs het goede rapport Spies, met een sterke analyse en praktische oplossingen, lijkt in een bureaula te zijn verdwenen. Als ik het over het Koninkrijk heb, bedoel ik uiteraard alle landen en alle gebieden. In mijn telefoongesprek met Herman Tjeenk Willink heb ik hem gevraagd om, als hij dan toch niet deze kant op komt, dan in ieder geval te regelen dat het nieuwe kabinet ambitie toont en visie heeft op het Koninkrijk. Hij zou z'n best doen.

Terug naar mijn verhaal. Boven die drie regio's, Bovenwinden, Benedenwinden en Europa, staat daarin het Koninkrijk. In ons verhaal moet te horen zijn wat die regio's met elkaar hebben.

Ons gemeenschappelijke verleden is belangrijk, maar het is niet genoeg. En het is niet positief genoeg. Er zijn gelukkig meer elementen. Zoals het economisch voordeel dat we als Koninkrijk kunnen creëren; Aruba heeft dit in haar visie prominent als eerste naar voren gebracht. Veiligheid en bijstand vormen belangrijk elementen. Met een voorlopig zeer onrustig Venezuela is het goed om NAVO-lid te zijn.

Wellicht nog belangrijker, doch abstracter is de boze buitenwereld. We leven in een wereld waar volledige autonomie een illusie is. Je moet je organiseren in sterkere verbanden om tegenwicht te kunnen bieden aan andere machtsblokken. Autonomie en soevereiniteit worden als gevolg van die samenwerking daarvan verdund, waarbij de regel geldt: hoe kleiner, hoe afhankelijker. En dat is geen enkel probleem als je hier zelfverzekerd en bewust voor kiest, je zelf aan toezichthouders en normen bindt; zelfbinding. Het positieve verhaal is dus dat zelfbinding een goede ontwikkeling is. Denk als oud en vrij breed geaccepteerd voorbeeld aan de rechtspraak. De Hoge Raad is de hoogste rechter in het Koninkrijk. En met reden. De Hoge Raad geeft zekerheid en voorspelbaarheid en legt daarmee basis voor een goed economisch en particulier klimaat en een lage rente. En als je dit belangrijk vindt, snap je ook de noodzaak tot een zekere vorm van concordantie. Die wordt dan niet van buiten opgelegd.

En dan naar een heel belangrijk instituut, dat min of meer is afgedwongen maar in mijn visie als zelfbinding zeer gewenst zou moeten zijn binnen het Koninkrijk: het Cft! Dit instituut is zeer succesvol gebleken als controleur en adviseur. De dokter voor de financiële gezondheid van de landen. Onafhankelijk en met lokale leden. In mijn verhaal van het Koninkrijk zal iedere regering - onder de sluier van onwetendheid wie er over een paar jaar aan de knoppen zit - de financiële marges moeten vastleggen en daar controle op organiseren. Het Cft heeft dit de afgelopen 10 jaar op een buitengewoon knappe wijze vormgegeven, maar jongens, hun acceptatie is niet vanzelf gegaan.

Het Cft heeft haar werk zo goed gedaan dat de kritiek zelden op haar zelf terugsloeg. Ik wil daar vandaag speciaal haar voorzitter voor complimenteren, Age Bakker. Ik heb hem regelmatig in de Tweede Kamer gesproken en telkens viel mij de open transparante wijze van communiceren en werken op. Geen verborgen agenda, wel de nuance. En dan kan er veel.

Het resultaat mag er zijn: alle landen en gebiedsdelen in het Koninkrijk staan er relatief goed voor..... hoewel er ook grote zorgen zijn. Die zorgen worden door het Cft benoemd en van aanbevelingen voorzien. Zo moet het: structureel toezicht betekent dat je jaar op jaar kijkt wat er met de aanbevelingen is gebeurd en daarop doorborduurt.

Het heeft geen windeieren opgeleverd. In mijn toekomstvisie is deze vorm van toezicht door zelfbinding essentieel, inclusief toezicht op overheids-NV's.

En om er dan nog maar een schepje bovenop te gooien: dit soort vormen van compliance kun je ook op andere terreinen organiseren, namelijk op al die terreinen waar je zelf duurzame normen afsprekt en het belangrijk vindt dat hier onafhankelijk toezicht op is. Door deze vorm van checks and balances en voorspelbaarheid creëer je de meeste welvaart.

Uiteraard hoort bij zelfbinding een vorm van geschillenregeling. Het is mij een doorn in het oog dat deze er nog niet is. Het is bittere noodzaak. Als parlementen hebben wij ons hier meermalen hard voor gemaakt, inclusief verplichte mediation vooraf. Die mediation is uit zicht geraakt en dat vind ik heel erg jammer: juist mediation houdt rekening met de onderstroom, de emotionele waarde gerichte kant, zoekt naar belangen in plaats van standpunten en gaat uit van een optimale uitkomst in plaats van een uitkomst met een winnaar en verliezer. Juist op het niveau van regeringen zou mediation een geweldige aanwinst zijn. Het is jammer dat vooral de Nederlandse overheid zo strak vasthoudt aan haar vermeende juridische en politieke gelijk. Dus worden in mijn Koninkrijk over 20 jaar geschillen bij grote meerderheid door mediation opgelost. Niet omdat het moet, maar omdat partijen zo tevreden zijn over de uitkomsten.

Het verschil in grootte tussen Nederland en de Caribische landen en met name eilanden is een gegeven dat voor veel negatieve onderstroom zorgt. Nederlandse beleidsambtenaren komen het hier wel even oplossen, denken ze. En anderzijds is er altijd het Calimero-effect: ik ben klein en hij is groot en dat is niet eerlijk! Ik hoop dat u die kinderserie van vroeger kent.

Het meest pregnant speelt dit schaalverschil op de BES-eilanden. Nederland had de kans om te laten zien dat het gedifferentieerd kon besturen. Geen top-down opgelegde beleidsoplossingen maar praktisch doen wat nodig is. Geen beleidsmakers sturen maar uitvoerders. Prioriteiten stellen met de bevolking. En dat is niet gebeurd. Hoewel er zeker veel is verbeterd en er is ook echt geld in de eilanden geïnvesteerd, gaat het per saldo niet goed.

Vooral de toename van de armoede vind ik heel moeilijk te verteren. Formuleer op zijn minst een sociaal minimum waar mensen fatsoenlijk van kunnen leven en pas je beleid hierop aan. Bovenop de materiële kant komt een groot probleem met de immateriële, emotionele kant; u kent hem nog: de onderstroom. Mensen voelen zich vervreemd in eigen land. De bevolkingen komen steeds meer afkerend van Nederland te staan. De onderstroom is hier heel zwaar tegen.

Ik ben in maart campagne gaan voeren op Bonaire. Directe democratie betekent ook dat de vertegenwoordigers zich moeten laten zien. Komen luisteren en daarna vertellen waar ze voor staan. Ik ben erg geschrokken van de afstand en het gapende democratische gat. Het is directe democratie op papier, maar niet houdbaar voor de toekomst als je democratie serieus neemt. Mensen kennen de partijen niet, kennen de kandidaten niet en kennen de standpunten niet. Men voelt zich verweesd en achtergesteld. Materieel en immaterieel.

Ik heb bij het voorgaande geen alomvattende oplossing. Ik heb het rapport Spies al genoemd. Maar ik heb nog wel een paar suggesties: organiseer directe inspraak in het Nederlandse parlement voor lokale bestuurders. Vergroot de vrije uitkering. Het Cft heeft er keer op keer op gewezen dat die uitkering te laag is. Laat veel meer regelgeving lokaal (en dus passend) vastleggen. Differentieer: waar in Nederland bij falend centraal beleid door gemeentes of de provincie wordt ingesprongen, is dit noodverband niet goed mogelijk op de BES. Er zijn geen stootkussens. En dan tot slot iets over al die bedrijven en organisaties en stichtingen die geen overheid zijn. Zij richten zich meer op Europa en zelfs de rest van de wereld dan op hun eigen Koninkrijk. Er zijn zo veel terreinen waar praktische hulp en samenwerking direct meerwaarde kan brengen. Het FNV is bezig in Colombia de vakbond te versterken. Waarom niet hier! Laten we ze meer betrekken bij hun eigen Koninkrijk.

Verhalen vertellen is bij uitstek het werk van een politicus, of in mijn geval: oud-politicus. Maar laat ook u zich niet weerhouden! Ook u kunt met verhalen toekomst bijsturen. Vul dit verhaal aan. Wijzig het. Mijn mening voor een ander. Ik wil vooral dat het verhaal er komt. Het verhaal over de waarden van het Koninkrijk.

U krijgt nog twee noties van mij en dan is mijn verhaal rond en ben ik klaar. Allereerst zouden we een aantal creatieve deskundigen moeten vragen wat de revolutionaire ontwikkeling van data voor ons Koninkrijk kan betekenen. Onze wereld is heel snel aan het veranderen door die data. Hoe kun je die inzetten door bijvoorbeeld producten op afstand te printen, operaties op afstand uit te voeren, les te geven als een projectie in de klas.

Nederland heeft het grootste Europese dataknooppunt. Kunnen we dit deel van de wereld daarvan laten profiteren? Die onstuimige ontwikkeling van data kent z'n eigen dynamiek, maar het zal heel goed zijn te onderzoeken welke voorwaarden we moeten creëren om die ontwikkeling in het voordeel van het Koninkrijk te ontwikkelen.

En dan mijn laatste inhoudelijke opmerking. Stel, we hebben een verhaal. Hoe zorgen we dan dat dit geen papieren huisje is dat wegwaait bij het eerste zuchtje? Hoe zorgen we voor draagvlak? Door veel breder te vragen wat mensen met het Koninkrijk willen. Door mensen te voeden met informatie en deskundigheid en dan aan hen te vragen mee te denken. Ook in Nederland. Naast onverschilligheid is daar gelukkig een steeds grotere groep die een betrokkenheid heeft met het Koninkrijk. Lang leve de relatief goedkope tickets! De Vlaamse schrijver David van Reybroeck heeft een zeer lezenswaardig boekje geschreven over het betrekken van de bevolking bij beleidsbeslissingen. Dat boekje heet "Tegen verkiezingen". En naast de prikkelende stelling dat verkiezingen niet democratisch zijn, komt hij met het voorstel om willekeurige groepen burgers uit te nodigen om samen met inhoudelijk deskundigen tot oplossingen voor een concreet vraagstuk te komen. Dat kan ook heel goed voor het Koninkrijk.

Samenvattend. Ik heb u verteld over de noodzaak van het creëren van een positief verhaal over het koninkrijk. Dat verhaal moet worden verteld om die toekomst te kunnen realiseren. Om de negatieve onderstroom die er in onze samenwerking zit weg te nemen.

Hoe kan dat verhaal luiden?

1. Ons Koninkrijk bestaat uit drie min of meer homogene regio's. Breek belemmeringen binnen de regio's langzaam af.
2. Kies voor positieve zelfbinding om basiswaarden en grenzen te controleren. Voorspelbaarheid en zekerheid is de beste voorspeller van welvaart. Het Cft is een prachtig voorbeeld, maar dan zelfgekozen.
3. Zorg voor een procedure om conflicten zo op te lossen dat de relatie in stand blijft en de belangen van beide partijen zo goed mogelijk worden gediend. En ik kan u zeggen: dat is mediation. Ik ben zelf mediator en overtuigd van de ongekende mogelijkheden van dit instrument.
4. Schaalverschillen zijn een gegeven. Hoe je er mee omgaat niet. Differentieer, luister en geef maatwerk.
5. Vraag de mensen om wie het gaat, de inwoners, wat zij vinden en doe daar wat mee.
6. Laat de digitale revolutie voor het Koninkrijk werken.

Ik stond hier 30 jaar geleden met mijn moeder en zij vertelde over wat zij heel belangrijk vindt. Ik stond er vorig jaar met mijn kinderen en ik vertelde aan hen mijn verhaal. En nu sta ik hier en heb ik u mijn verhaal over ons Koninkrijk verteld.

Ik hoop dat dit verhaal weer verhalen bij u heeft ontlokt en dat deze verhalen zich verder ontwikkelen tot een collectief verhaal over de toekomst van ons Koninkrijk.

Alleen met dat verhaal komen we voorbij de eindeloze discussie over procedures en structuren. Alleen met dat verhaal heeft ons Koninkrijk weer een vitale toekomst. Dat is de kracht van verhalen.

Dank voor uw aandacht.